

Vahekohtu lahendite analüüsi kokkuvõte

Vahekohtute otsuste tühistamise avalduste osas on ringkonnakohus teinud perioodil 12.03.14 kuni 31.03.15 kokku 15 määrust, neist:

- jäeti avaldus menetlusse võtmata TsMS § 644 lg-te 1 ja 3 ning § 638 lg 4 alusel- 4-s tsiviilasjas, s.o põhjusel, et avaldajad ei maksnud ära määratud tähtajal puuduolevat riigilõivu;
- menetlus lõpetati seoses kompromissi kinnitamisega- 2-s tsiviilasjas;
- menetlus lõpetati seoses avaldusest loobumisega- TsMS § 429 lg 1 alusel- 1-s tsiviilasjas;
- avaldus rahuldati ja tühistati vahekohtu otsus- 8-s tsiviilasjas.

Seega ringkonnakohus ei ole vaidlustatud vahekohtute otsusi läbi vaadates jätnud ühelgi korral need muutmata.

Vahekohtumenetluses esinenud õiguslikud probleemid:

Vahekohtu otsused on tühistatud alljärgnevatel põhjustel:

1. Ringkonnakohus on vahekohtu otsusi tühistades tuginenud TsMS § 751 lg 2 p-le 1, mille kohaselt vaidlust ei võinud Eesti õiguse kohaselt lahendada vahekohtus.

Ringkonnakohtu määruste kohaselt vahekohtu kokkuleppe olemasolu ei ole tõendatud. Vahekohtu pädevuse olemasolu on vahekohtud jätnud otsuses motiveerimata. Kuivõrd toimikud puuduvad, siis ei ole ka võimalik kontrollida vahekohtu pädevuse olemasolu. Siit tõusetub küsimus vahekohtunike kvalifikatsiooni osas.

TsMS § 719 lg 2 järgi, kui vahekohtu kokkuleppe pool on tarbija, peab kokkuleppe sisalduma tarbija omakäeliselt allakirjutatud või digitaalallkirjaga varustatud dokumendis. Eeltoodud sättest on ringkonnakohus oma määrustes ka juhindunud.

TsMS § 717 lg 1 järgi vahekohtu kokkuleppe on poolte kokkuleppe anda vahekohtu lahendada nende vahel tekkinud või tekkida võivast kindlast määratud lepingulisest või lepinguvälisest suhtest tulenev vaidlus.

Vaidlustatud vahekohtu otsustest ei ilmne, et vahekohtus tegi otsuseid ka neis vaidlustes, mis ei kuulunud vahekohtute pädevusse TsMS § 718 lg 2 järgi.

2. Teise õigusliku alusena vahekohtute otsuste tühistamisel on ringkonnakohus märkinud TsMS § 751 lg 1 p 3, mille kohaselt kohus tühistab Eestis tehtud vahekohtu otsuse poole avalduse alusel, kui pool tõendab, et poolele ei ole nõuetekohaselt teatatud vahekohtuniku nimetamisest või vahekohtu menetlusest või kui ta ei ole saanud muul põhjusel esitada ega kaitsta oma seisukohti.

Avaldajate väidetest vahekohtumenetlusest ei ole neid teavitatud ning otsusest on nad saanud teada alles täitemenetluses kohtutäiturilt. TsMS § 732 lg 1 järgi pooli tuleb vahekohtumenetluses kohelda võrdsena. Mõlemale poolele tuleb anda võimalus avaldada oma seisukohta. Vaidlustatud asjades ei ilmne, et kostjaid oli teavitatud vahekohtumenetlusest ning neile anti võimalus esitada arvamus vahekohtunike nimetamise, hagiavalduse kohta või esitada taandus vahekohtunike osas.

Ringkonnakohtule ei ole vahekohtu toimikuid edastatud ning vahekohtu otsustest ei ilmne samuti, millal ja kuhu on hagimaterjalid saadetud ja millal on kostja neid kätte saanud.

AA Vahekohtu reglemendi kohaselt vahekohus muid dokumente peale otsuse ei säilita.

Näen selles probleemi. Kuidas on võimalik kontrollida vahekohtumenetluse seaduslikkust, kui toimik puudub? Siin tuleks ka TsMS –i täiendada, mille kohaselt vahekohus peaks toimikut säilitama teatud aeg. Milline see tähtaeg peaks olema, vajab kaalumist.

Näiteks BB Arbitraažikohtu reglemendi § 36 kohaselt pärast otsuse vormistamist antakse asja toimik koos BB Arbitraažikohtu otsusega hoiule BB-le, kes tagab toimiku arhiveerimise tähtajatult.

Internetis kättesaadava CC vahekohtu ja DD Vahekohtu reglemendi kohaselt vahekohtumenetluse materjalid säilitatakse 3 aastat OÜ-s Y. Vaidlustatud asjades nimetatud vahekohtud ringkonnakohtule ei vastanud ning materjale ei edastanud.

3. Ebamäärane olukord on ka hagimaterjalide ja teadete edastamise korra osas.

CC vahekohtu ja DD Vahekohtu reglemendi punkti 4.8 kohaselt pool loetakse teate või dokumendi kättesaanuks, kui see on edastatud poole postkasti ja möödunud on 24 tundi. CC postkastina käsitletakse reglemendi kohaselt CC asuvat rakendust, mille kaudu saavad kasutajad teateid ja millesse teate laekumisel saadetakse kasutajale e-kiri. On ilmne, et see ei vasta dokumendite kättetoimetamise osas TsMS § 715 lg-s 1 sätestatud korrale.

4. Alaliselt tegutsevale vahekohtule tuleks minu arvates seada kõrgendatud nõuded võrreldes ad hoc vahekohtuga.

Siin torkab eriti silma AA Vahekohus, kelle vaidlustatud otsustest 6 tühistati põhjusel, et rikuti oluliselt kostjate õigusi, mis seisnes vahekohtumenetlusest mitteteatamises ning sellega kostjatele võimaluse mitteandmises kaitsta oma õigusi.

Vahekohtu otsustest ilmneb, et kõrvalnõuded ületavad kordades põhinõuet. Näiteks AA vahekohtu 02.06.2014 otsusega nr XXXXXX mõisteti füüsilisest isikust kostjalt välja põhivõlga 191,73 eurot, viiviseid aga summas 1294,49 eurot. Kostjale ei antud võimalust esitada taotlust viivise vähendamiseks.

TsMS § 753 lg 1 2. lause kohaselt Eestis alaliselt tegutseva vahekohtu menetluses tehtud otsust tunnustatakse ja täidetakse otsust kohtu poolt tunnustamata ja täidetavaks tunnustamata.

Seega Eestis alaliselt tegutseva vahekohtu otsuse osas kohtulik kontroll puudub ja vahekohtu otsus on täitedokument. Vahekohtu otsuste numbritest ilmneb, et nende menetluses on/oli suhteliselt palju vaidlusi. Näiteks tsiviilasjas nr X on vaidlustatud DD vahekohtu 27.05.2014 otsus, mis kannab numbrit 1786.

Samas ringkonnakohtule esitatud avalduste arv vahekohtu otsuste tühistamiseks on olnud suhteliselt tagasihoidlik. Minu arvates võib siin olla põhjuseks, et:

1) kostjad ei tunne oma õigusi ning ei kasuta seaduses sätestatud õiguskaitsevahendeid;

Teatavasti elanikkonna õigusteadmiste tase on Eestis suhteliselt tagasihoidlik, mida on ka õigusteadlaste päevadel välja öeldud.

2) kostjatel ei ole võimalik tasuda riigilõivu, mis ilmneb ka ringkonnakohtu 4-s tsiviilasjas, kus avaldajad ei tasunud neilt nõutud riigilõivu.

5. Tekib küsimus ka sellest, kes vastutab alaliste vahekohtute tegevuse eest ning kes kontrollib vahekohtute reglemente ning kuidas on võimalik seadust rikkuvaid vahekohtuid korrale kutsuda? Milliseid meetmeid saaks kohus kohaldada, kui talle ei edastata nõutud dokumente? See küsimus vajaks minu arvates laiemat arutelu ning ka TsMS- i võiks täiendada vastava regulatsiooniga.

6. Vahekohtute sõltumatus pooltest on minu arvates vaidlustatud asjades kaheldav.

AA vahekohus on arutanud vaidlustatud vahekohtu asjades 7-l korral EE OÜ hagnosisid, kus vahekohtu pidava äriühingu OÜ FF ja hageja juhatuse liikmeks on avaldajate väidetel sama isik, s.o YY.

CC vahekohus menetles hagnosisid, kus hagejaks oli CC AS (Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilasi nr XX).

Samas TsMS § 725 lg 2 kohaselt vahekohus peab arvestama vahekohtunikku määrates:

- 1) poolte vahel vahekohtuniku suhtes kokkulepitud tingimusi;
- 2) asjaolusid, mis tagavad sõltumatu, erapooletu ja kompetentse vahekohtuniku määramise.

7. Vahekohtu otsustest ilmneb, et hagnosisid rahuldamisel ei kontrollita sisuliselt nõude põhjendatust ja seaduslikkust. Näiteks CC AS esitas nõude pankrotivõlgniku vastu. Samas oli tema nõue pankrotimenetluses tunnustatud ja võlgniku suhtes oli algatatud võlgadest vabastamise menetlus. Sellest pidi hageja olema teadlik. Hagejaks oli jällegi CC AS (CC vahekohtu 05.08.2024 otsus, Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilasi nr XXX). Seega vahekohtu sõltumatus võlausaldajast on ilmselt kaheldav.

Menetlusõiguslik probleem ringkonnakohtus

Ringkonnakohtus on teinud erinevaid lahendeid kompromissi kinnitamise taotluste osas. Nimelt 2-l korral (tsiviilasi nr XXXX ja XXXXX) on kinnitatud kompromiss ja 1-l korral (tsiviilasi nr XXXXXX) on leitud, et ringkonnakohtu menetluses ei ole võimalik kinnitada vahekohtu otsuse korral kompromissi, kuivõrd vahekohtu otsuse tühistamine on võimalik vaid kindlatel alustel TsMS § 751 lg 1 p-de 1-5 alusel.

Antud küsimus vajaks kolleegiumis ühise seisukoha kujundamist.

Lisa. Vahekohtumenetluse avalduste analüüs-9-l lehel.

Mare Merimaa

20.04.2015